

УДК 811.111: 39:622

ГАЛУЗЕВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ «ТУРИЗМ»

Прима В. В.

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті досліджується галузева організація термінологічного поля «туризм» та умовне виокремлення в його складі п'яти мікрополів, які відображають наявні галузі в сфері туризму. Проведено тематичний аналіз англійської туристичної термінології, в результаті чого виокремлено мікрополя, до складу яких входять лексико-семантичні групи.

Ключові слова: термінологія, термін, лексико-семантична група, мікрополе, гіперо-гіпонімічні відношення.

Прима В. В. Отраслевая организация терминологического поля «туризм». В статье исследуется отраслевая организация терминологического поля «туризм» и условное выделение его составе пяти микрополей, которые отображают присущие сфере туризма отрасли. Проведен тематический анализ англоязычной туристической терминологии, в результате чего были выделены микрополя, составляемые из лексико-семантических групп.

Ключевые слова: терминология, термин, микрополе, лексико-семантическая группа, гиперо-гипонимические соотношения.

Prima V. V. Tourism terminological field branch organization. Tourism terminological field branch organization and its relative division into five micro fields, which are typical for tourism sphere, are being researched in the article. Theoretical resources and their definitions of the notion "terminological system" were analyzed and described. As a result, five micro fields and lexico-semantic groups as their constituents were found out. These microfields, in their turn, consist of some number of lexico-semantic groups.

Keywords: terminology, term, micro field, lexico-semantic group, hyper-hyponym relations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується поглибленою зацікавленістю до вивчення підмов, які обслуговують різноманітні сфери професійної діяльності людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існують численні дослідження як загальнотеоретичних питань термінознавства (О. С. Ахманова, Г. Й. Винокур, В. П. Даниленко, Т. Р. Кияк, В. М. Лейчик, Д. С. Лотте, О. О. Реформатський, О. В. Суперанська, Ф. А. Циткіна), так і окремих терміносистем, зокрема, медичної (Ю. В. Віт, І. Ф. Стоянова), технічної (О. А. Литвинко, Г. Б. Фогель, О. І. Южакова), спортивної (С. С. Богуславський), юридичної (Я. Ю. Манжос) та ін.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються терміносистеми порівняно нових галузей діяльності людини, серед яких і туристична, що почала формуватися як індустрія лише на початку ХХ століття, а в Україні з'явилася лише в 90-х роках [1, 6]. Так, англійська туристична термінологія виступає об'єктом дослідження лише в компаративному (Е. Т. Белан) та в діахронічному аспектах (Л. В. Виноградова).

Мета статті полягає в аналізі семантичних та функціональних особливостей англійської туристичної термінології.

Завдання статті: розглянути тематичну структуру англійської туристичної термінології та встановити лексико-семантичні відношення між англійськими термінами туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті нашого дослідження термінологію розуміємо як сукупність одиниць спеціальної номінації деякої галузі діяльності, ізоморфну систему її понять, що обслуговують її комунікативні потреби.

Терміносистема – це терміни у певній галузі, підгалузі наукового або технічного знання, що обслуговує наукову теорію або наукову концепцію. Джерелами терміносистем слугують термінології. Терміносистема формується не разом із становленням певної науки, а відповідно до етапів становлення її теорії. Проте в основі терміносистеми не обов'язково повинна бути наукова теорія. Іноді достатньо, щоб була лише концепція або узагальнені ідеї.

Терміносистему вважаємо більш високим ступенем організації лексичних одиниць, ніж термінологія.

Термін як елемент термінології (терміносистеми) поєднує сукупність усіх варіантів немовного знака, що виражають спеціальні поняття певної галузі діяльності [10]. Однак термінологію ще розуміють як сукупність спеціальних слів (термінів) різних галузей науки і техніки, які функціонують у сфері професійного спілкування.

Термін – це слово чи словосполучення, що є найменуванням наукового чи технічного поняття. Але термін не просто називає поняття, а визначає його, оскільки йому властива також дефінітивна функція [7]. В. П. Даниленко визначає термін як слово (чи словосполучення) із певною сферою вживання, що є найменуванням спеціального поняття і вимагає дефініції. Щодо термінології, В. П. Даниленко наводить два поняття: 1) вузчому поняттю термінології відповідає сукупність термінів певної галузі знань (однієї науки чи наукового напрямку), що відображає відповідну сукупність понять; 2) ширшому поняттю термінології належить загальна сукупність термінів усіх сфер діяльності [3, 15]. Згідно з принципами польового підходу до моделювання мовних підсистем (З. Д. Попова, Й. А. Стернін [8]) розглядаємо весь корпус англійської туристичної термінології як **термінологічне поле** (Т. Л. Канделаки [4]), що має певну структуру та ґрунтується на декількох типах відношень між своїми елементами.

Проведений тематичний аналіз англійської туристичної термінології уможливив виокремлення в її структурі п'яти мікрополів, що відображають наявні підгалузі в сфері туризму, а саме: мікрополе «**організація туризму**», мікрополе «**організація проживання**», мікрополе «**організація перевезення**», мікрополе «**організація харчування**», мікрополе «**організація дозвілля**».

Виокремлені мікрополя у свою чергу містять певну кількість лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ), які об'єднують термінологічні одиниці за більш специфічними тематичними ознаками. Таким чином, структура термінологічного поля «туризм» ґрунтується на гіперо-гіпонімічних відношеннях між його конститuentами. Графічне представлення структури термінологічного поля «туризм» наведено на рисунку 2.1.

Мікрополе «**організація туризму**» охоплює базові поняття туризму та складається з п'яти ЛСГ: ЛСГ «учасники туризму» (*tourist, host, tour operator, guide, animator*); ЛСГ «види туризму» (*gastronomic tourism, last-minute tour, all-expense tour*); ЛСГ «організаційні процедури» (*booking, tour cancellation, meet and greet*); ЛСГ «туристична документація» (*visa, voucher, traveler's cheque, accident insurance*); ЛСГ «реклама туристичних послуг» (*travel catalogue, travel fair*).

Мікрополе «**організація проживання**» також містить п'ять ЛСГ і об'єднує терміни, які стосуються певних нюансів розміщення туристів: ЛСГ «типи готелів» (*flotel, boutique hotel, hostel*); ЛСГ «типи номерів» (*single room, suite, family suite*); ЛСГ «готельні процедури» (*check in, early arrival, late check-out*); ЛСГ «готельні послуги» (*room service, wake up call, transfer*); ЛСГ «типи розміщення» (*bed and breakfast, half board, American plan, European plan*).

Мікрополе «**організація перевезення**» поділяється на підгрупи в залежності від застосованого виду транспорту: ЛСГ «повітряне перевезення» (*domestic flight, baggage claim, charter*); ЛСГ «наземне перевезення» (*car rental, parking lot, buffet car*); ЛСГ «водне перевезення» (*cruise liner, outside cabin*).

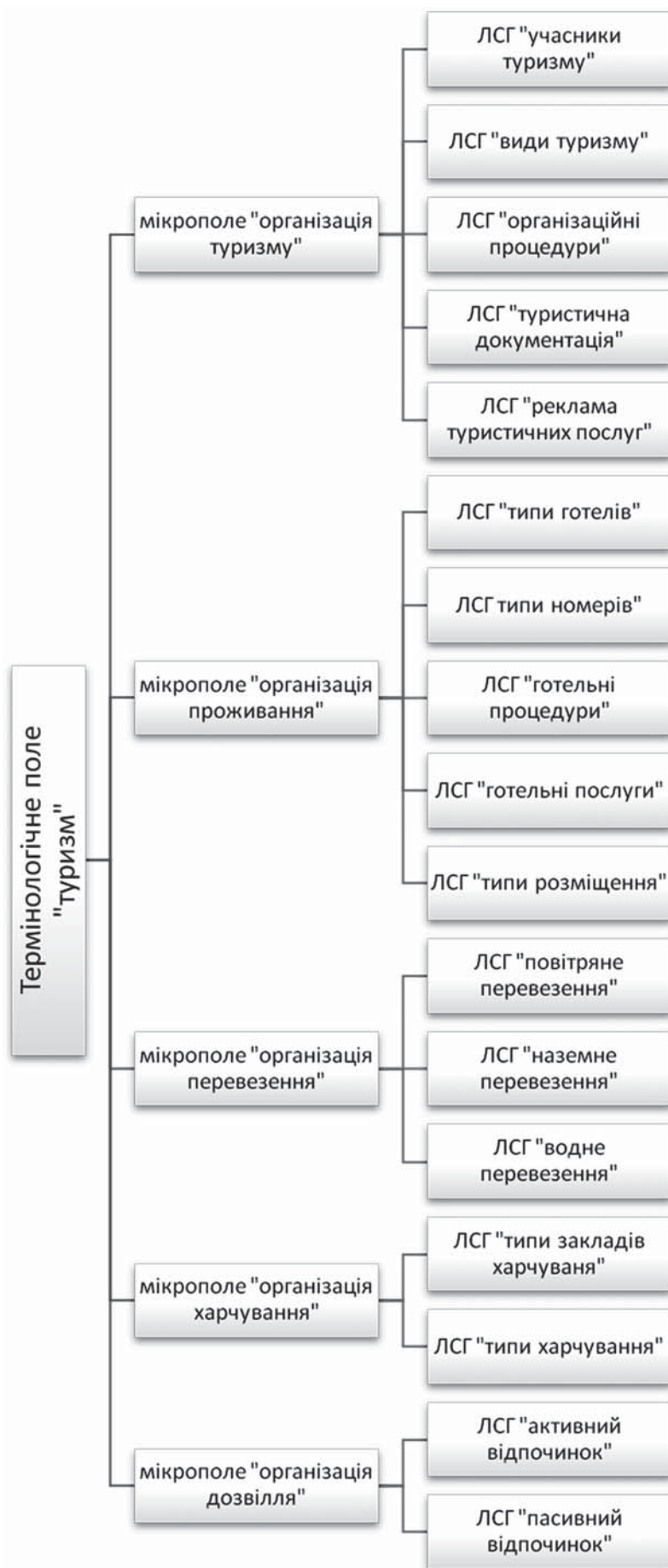

Рисунок 2.1. Структура термінологічного поля «туризм»

Мікрополе «**організація харчування**» містить дві підгрупи: ЛСГ «типи закладів харчування» (*singles bar, drive-in restaurant*); ЛСГ «типи харчування» (*American breakfast, English breakfast, brunch*).

Мікрополе «**організація дозвілля**» охоплює лексичні одиниці, пов'язані із видом відпочинку: ЛСГ «активний відпочинок» (*diving, bungee-jumping, water skiing*); ЛСГ «пасивний відпочинок» (*animation, variety show, spa*).

Слід зазначити, що всередині виокремлених ЛСГ також можливий поділ на певні тематичні ряди на основі гіперо-гіпонімічних відношень. Так, наприклад, у складі ЛСГ «повітряне перевезення» можна виокремити такі тематичні ряди, як «тип транспорту» (*jet, airliner*), «місце» (*airport, terminal*), «типи перельотів» (*non-stop flight*), «працівники» (*baggage inspector*) тощо. Це ще раз підкреслює системно-польовий характер досліджуваної термінології.

Як впливає з попередніх міркувань, будь-яка термінологія, у тому числі і туристична, є сукупністю взаємозв'язаних термінів, що утворюють цілісну систему. Проте її системні властивості представлені імпліцитно [6], і для того, щоб їх виявити, необхідно удатися до логіко-понятійного аналізу терміносистеми. Говорячи про дослідження термінології, лінгвісти вже давно підкреслювали необхідність її попереднього логіко-понятійного аналізу. Процес впорядкування термінології зазвичай ділять на два етапи:

1) виявлення системи понять, використовуваної під час побудови системи значень впорядкованої термінології;

2) розробка впорядкованої системи термінів. При цьому якість впорядкованої термінології цілком визначається якістю саме першого етапу роботи» [5, 3].

Із цієї тезою добре узгоджується думка, що логіко-понятійний аналіз складає зміст систематизації понять в роботі за визначенням термінів [2].

Логіко-понятійне моделювання терміносистеми ґрунтується на універсальних структурних властивостях будь-якої системи. Описати цілу систему – означає описати: її елементарні одиниці; класи елементарних одиниць; закони сполучуваності елементів [8]. Таким чином, попередній логіко-понятійний аналіз уможливує: виділення початкового числа спеціальних понять; визначення категоріальних класів спеціальних понять; визначення характеру стосунків між спеціальними поняттями.

Отже, категоріальний аналіз терміносистеми разом з описом понятійних стосунків є обов'язковим етапом логіко-понятійного аналізу.

Класи спеціальних понять утворюють понятійно-термінологічні поля або ж термінологічні поля, які є найважливішими структурними частинами усєї понятійної організації термінологічної системи. Так С. Д. Шелов трактував термінологічне поле як «сукупність спеціальних для цієї галузі понять, які потрібні для понятійної ідентифікації цього терміну, понять, для ідентифікації яких потрібний цей термін, а також стосунків між ними і поняттям, вираженим цим терміном» [9, 4]. На його думку, термінологічне поле є з теоретичної точки зору найцікавішою структурною частиною.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз функціонування туристичної термінології у згаданих путівниках показав, що у них представлено усі мікрополя виокремлені у структурі терміносистеми «туризм». Інформативна функція туристичного путівника та стислість викладу зумовлює наявність та рівень репрезентативності певних ЛСГ у складі цих мікрополів.

Таким чином, спеціальні поняття, утворюючи систему, формують термінологічні поля з ієрархічною будовою, які базуються насамперед на гіперо-гіпонімічних відношеннях між структурними елементами.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо детальний аналіз лінгвокультурологічних та функціонально-стильових аспектів виокремлених лексико-семантичних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. – К. : Знання України, 2002. – 227 с.
2. Гринев С. В. Терминологические заимствования: краткий обзор современного состояния вопроса // Лотте Д. С Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов. – М. : Наука, 1982. – С. 108 – 136.
3. Девкин В. Д. Очерки по лексикографии. – М. : Прометей, 2000. – 395 с.
4. Кандаки Т. Л. К вопросу о номенклатурных наименованиях // Вопросы разработки научно-технической терминологии. – Рига: Зинатне, 1973. – С. 60–70.
5. Кандаки Т. Л., Самбурава Г. Г. Вопросы моделирования систем значений упорядоченных терминологий // Современные проблемы терминологии в науке и технике. – М. : Наука, 1969. – С. 3–31.
6. Кобрин Р. Ю., Антонова М. В. Терминологические системы и их когнитивные модели // Очерки научно-технической лексикографии / Под ред. А. С. Герда. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2002. – С. 47– 56.
7. Новиков Л. А. Искусство слова. – М. : Издательство «Педагогика», Серия «Библиотечка Детской энциклопедии «Ученые - школьнику», 1982. – 356 с.
8. Полевые структуры в системе языка / Под ред. З. Д. Поповой. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1989. – 200 с.
9. Табанакова В. Д. Идеографическое описание научной терминологии. –Тюмень: Издательство Тюменского гос. ун-та, 1999. – 200 с.
10. Шелов С. Д. Терминологические поля и понятийная организация терминологии // Структурная и прикладная лингвистика. Вып. 7: Межвуз. сб. / Под ред. А. С. Герда. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2008. – 392 с.